

Nazwa projektu Ustawa o zmianie ustawy o Polskiej Akademii Nauk oraz niektórych innych ustaw Ministerstwo wiodące i ministerstwa współpracujące Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego Osoba odpowiedzialna za projekt w randze Ministra, Sekretarza Stanu lub Podsekretarza Stanu Maciej Gdula, Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Nauki i Szkolnictwa Wyższego Kontakt do opiekuna merytorycznego projektu Izabela Stępień, Dyrektor Departamentu Nauki tel. 22 52 92 327, e-mail: izabela.stepien@mnisw.gov.pl	Data sporządzenia 15.07.2024 Źródło: Inne Nr w wykazie prac legislacyjnych i programowych Rady Ministrów – UD83
--	---

OCENA SKUTKÓW REGULACJI

1. Jaki problem jest rozwiązywany?

Polska Akademia Nauk, zwana dalej „PAN”, która powstała w 1951 r., działa jako państwowa instytucja naukowa na podstawie ustawy z dnia 30 kwietnia 2010 r. o Polskiej Akademii Nauk (Dz. U. z 2020 r. poz. 1796), zwanej dalej „ustawą”. Ustawa podlegała dotychczas tylko niewielkim nowelizacjom, jakkolwiek powszechnie jest podzielana opinia o potrzebie zmian, zarówno w środowisku naukowym, jak i ze strony władz publicznych. Funkcjonujący od wielu lat dotychczasowy model organizacyjny PAN w niewystarczającym stopniu zapewniał wspólną identyfikację środowiska członków korporacji PAN i instytutów naukowych PAN, umożliwiającą w zadowalającym stopniu integrację i aktywizację – transfery wiedzy, umiejętności i kompetencji między korporacją PAN a instytutami naukowymi i centrami PAN.

Kolejnym problemem wymagającym rozwiązania jest wadliwość procesów zarządczych, w tym brak ich transparentności na poziomie PAN i na poziomie jej instytutów naukowych, na co od lat zwracała uwagę Najwyższa Izba Kontroli. Ponadto ustawa w sposób nieprecyzyjny reguluje kwestię nadzoru nad działalnością PAN, co powoduje problemy interpretacyjne negatywnie oddziałujące na sprawność działania PAN i jej instytutów naukowych, w tym przez zakłócanie procesów decyzyjnych. Przede wszystkim brak jest precyzyjnego rozdzielenia kompetencji nadzorczych Prezesa Rady Ministrów i ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego i nauki, zwanego dalej „ministrem”, i właściwego określenia kryteriów nadzoru sprawowanego przez te organy. Przykładem trudności procesów zarządczych PAN i braku transparentności decyzji zarządczych w stosunku do instytutów naukowych PAN był podział przez władze PAN dodatkowej subwencji w kwocie 190 mln zł dla instytutów naukowych PAN. Dyskusje nad podziałem tej subwencji ukazały różne problemy w funkcjonowaniu PAN, doprowadziły do braku akceptacji ze strony dyrektorów instytutów naukowych PAN względem zaproponowanych kryteriów podziału środków finansowych, a w konsekwencji alokacji powyższych środków na poszczególne instytuty PAN przez urząd obsługujący ministra.

2. Rekomendowane rozwiązanie, w tym planowane narzędzia interwencji, i oczekiwany efekt

Nadrzędnym celem projektu ustawy jest ugruntowanie pozycji PAN jako silnej, autonomicznej instytucji naukowej, kierującej się konstytucyjną zasadą wolności badań naukowych, przez stworzenie mechanizmów, które pozwolą przeciwdziałać zidentyfikowanym problemom, oraz dostosowanie przepisów ustawy do zmieniającego się otoczenia prawnego. W związku z powyższym proponuje się wprowadzenie w ustawie zmian w zakresie:

- 1) nadzoru nad działalnością PAN i jednostkami naukowymi oraz innymi jednostkami organizacyjnymi PAN;
- 2) struktury organizacyjnej PAN;
- 3) statusu członka PAN;
- 4) zarządzania majątkiem PAN;
- 5) finansów PAN.

Ad. 1. W zakresie nadzoru nad działalnością PAN i jednostkami naukowymi oraz innymi jednostkami organizacyjnymi PAN projekt zakłada przeniesienie wszystkich kompetencji nadzorczych z Prezesa Rady Ministrów na ministra. Ministrowi zatem zostanie powierzony nadzór nie tylko nad szeroko rozumianą działalnością PAN, ale także nad wszystkimi jednostkami organizacyjnymi PAN w zakresie działalności statutowej, gospodarki finansowej i rachunkowej, gospodarowania mieniem oraz zgodności działania organów PAN i jej jednostek organizacyjnych z przepisami ustawy, statutem PAN i statutami tych jednostek. W ramach sprawowanego nadzoru minister będzie:

- zatwierdzał uchwały Zgromadzenia Ogólnego PAN dotyczące statutu PAN i jego zmian;
- uchylał uchwały organów PAN niedotyczące prowadzenia badań naukowych i prac rozwojowych, w przypadku stwierdzenia ich niezgodności z przepisami ustawy lub statutem;
- powoływał Prezesa i wiceprezesów PAN na podstawie wyboru dokonanego przez Zgromadzenie Ogólne PAN;
- powoływał Kanclerza PAN na wniosek Prezesa PAN i – z własnej inicjatywy albo na wniosek Prezesa PAN – odwoływał Kanclerza PAN w przypadku naruszenia przez niego prawa;

- zatwierdzał roczne sprawozdania finansowe PAN i jej instytutów naukowych.

Ad. 2. Zmiany w zakresie struktury organizacyjnej PAN obejmują przede wszystkim organy PAN. Do składu Zgromadzenia Ogólnego PAN, oprócz członków krajowych, zostaną włączeni dyrektorzy instytutów naukowych i członkowie akademii młodych uczonych. Taki skład Zgromadzenia Ogólnego PAN pozwoli na harmonizację i wpływ zarówno dyrektorów instytutów, jak i młodych naukowców, na decyzje PAN i jej jednostek organizacyjnych.

W skład Prezydium PAN wejdą, obok Prezesa, wiceprezesów i Kanclerza PAN, dziekani wydziałów, 16 członków krajowych, przewodniczący akademii młodych uczonych oraz po 4 dyrektorów instytutów naukowych PAN z każdego wydziału.

Wyraźnie rozgraniczone zostaną kompetencje Prezesa i Kanclerza PAN. Proponuje się przekazać Kanclerzowi PAN wszystkie kompetencje w sprawach dotyczących finansów i gospodarowania mieniem PAN, w tym kompetencję dotyczącą wyposażania w mienie nowych jednostek organizacyjnych PAN i doposażania jednostek już istniejących. Proponuje się również, aby Kancelaria PAN, która sprawuje obsługę administracyjną PAN, nie podlegała jej Prezesowi. Zmiana ma na celu odciążenie Prezesa PAN – to Kanclerz PAN, odpowiedzialny za funkcjonowanie Kancelarii PAN, będzie odpowiadał za jej i swoją działalność bezpośrednio przed ministrem.

W zakresie korporacji uczonych proponuje się zmianę w jej strukturze polegającą na wskazaniu stałej liczby wydziałów (obejmujących określone dziedziny nauki i dziedzinę sztuki) wchodzących w jej skład, dzięki czemu w korporacji uczonych zostanie zapewniona stała reprezentacja naukowców prowadzących działalność naukową w poszczególnych dziedzinach nauki i w dziedzinie sztuki.

Projektowana nowelizacja ustawy wprowadza istotne zmiany w zakresie struktury organizacyjnej wydziału PAN. Organami wydziału PAN będą dziekan i rada wydziału (zamiast dotychczasowej rady kuratorów). Pracami bieżącymi wydziału będzie kierował dziekan przy pomocy wicedziekana. Dziekana i wicedziekana będzie wybierała rada wydziału, a następnie będą powoływani przez Prezesa PAN. Dziekan i wicedziekan będą powoływani na okres 4 lat i nie będą mogli pełnić swoich funkcji dłużej niż przez dwie kolejne kadencje. Dziekan będzie składał roczne sprawozdania z bieżącej działalności wydziału i jego członków wiceprezesowi PAN sprawującemu nadzór nad pracami wydziału. W celu wzmocnienia funkcji nadzorczych nad działalnością wydziałów PAN właściwy wiceprezes przeprowadzi raz na rok ocenę działalności wydziału. Wyniki tej oceny wiceprezes PAN będzie przedkładał niezwłocznie Prezesowi PAN wraz ze stanowiskiem Prezydium PAN. Ocena negatywna może stanowić podstawę wniosku do Prezesa PAN o odwołanie dziekana. Niezależnie od powyższego dziekan i wicedziekan będą mogli zostać odwołani w przypadku naruszenia prawa albo niewykonywania swoich obowiązków w należyty sposób. Przy każdym wydziale PAN minister będzie mógł powołać swojego przedstawiciela. Do zadań rady wydziału będzie należało przeprowadzanie oceny instytutów naukowych PAN, występowanie z wnioskami o utworzenie, połączenie, podział, reorganizację, przekształcenie, likwidację albo postawienie w stan upadłości instytutu naukowego PAN lub jednostki organizacyjnej PAN objętych zakresem działania wydziału, przeprowadzanie konkursów na stanowisko dyrektora instytutu naukowego PAN i dokonywanie oceny komitetów naukowych działających przy wydziale.

Nowelizacja ustawy zakłada również zmianę składu osobowego prezydium oddziału, polegającą na włączeniu do jego składu również członków akademii młodych uczonych mających miejsce zamieszkania lub zatrudnienia w danym regionie kraju, co umożliwi wspieranie rozwoju młodych naukowców. W skład prezydium oddziału wejdą więc prezes oddziału, jego zastępca oraz 3 osoby wybrane przez członków krajowych i członków akademii młodych uczonych wchodzących w skład danego oddziału.

Projekt ustawy przewiduje również zmiany w zakresie struktury komitetów naukowych. W skład komitetu naukowego będą wchodzić członkowie krajowi PAN oraz członkowie akademii młodych uczonych zgodnie z dyscypliną naukową albo dziedziną sztuki i dyscypliną artystyczną, które reprezentują, oraz osoby wybrane przez niektóre instytucje przedstawicielskie środowiska szkolnictwa wyższego i nauki. Ze względu na wymiar integracyjny nauki przewodniczący komitetu naukowego, który nie jest członkiem PAN, będzie mógł uczestniczyć w posiedzeniach rady właściwego wydziału PAN, jednak bez prawa głosu. Działalność komitetu naukowego będzie podlegała ocenie dwa razy w czasie trwania kadencji wiceprezesa PAN nadzorującego pracę wydziału, przy którym działa komitet naukowy. Ocena po raz pierwszy byłaby przeprowadzana po upływie dwóch lat od dnia rozpoczęcia tej kadencji.

W celu wzmocnienia i zwiększenia promocji działalności naukowej prowadzonej przez wybitnych młodych przedstawicieli nauki polskiej projektowana nowelizacja ustawy zwiększa skład akademii młodych uczonych z maksymalnie 10% do maksymalnie 20% ustawowej liczby członków krajowych PAN.

W obowiązującej ustawie Prezes PAN powołuje i odwołuje dyrektora instytutu naukowego PAN. W projekcie ustawy pozostawia się Prezesowi PAN kompetencję powoływania dyrektora instytutu naukowego PAN, natomiast jego odwoływanie proponuje się powierzyć Prezydium PAN. Jednocześnie proponuje się zrezygnować z możliwości pełnienia funkcji dyrektora instytutu naukowego PAN dłużej niż przez dwa następujące po sobie okresy czteroletnie. Projekt przewiduje poszerzenie składu rady naukowej instytutu naukowego PAN o członka akademii młodych uczonych oraz przedstawiciela ministra. Proponuje się także jednoznacznie wskazać, że członkowie rady naukowej instytutu naukowego PAN nieposiadający co najmniej stopnia naukowego doktora habilitowanego albo stopnia doktora habilitowanego w zakresie sztuki i przedstawiciel ministra nie mają prawa głosu w sprawach dotyczących nadawania stopni naukowych i stopni w zakresie sztuki, a osoby, które nie mają takiego stopnia, nie mają prawa głosu w sprawach dotyczących ustalania programów studiów podyplomowych i programów kształcenia w szkołach doktorskich.

W celu wzmocnienia demokratyzacji procesów podejmowanych w PAN proponuje się zmianę podmiotu, któremu przewodniczący centrum PAN powinien składać corocznie raport z realizacji zadań centrum PAN, z Prezesa PAN na Prezydium PAN.

W obowiązującej ustawie Prezydium PAN, na wniosek Prezesa PAN lub dyrektora instytutu naukowego PAN, po zasięgnięciu opinii wydziału właściwego ze względu na specjalność naukową tego instytutu, uzgodniony z ministrem, podejmuje uchwałę o połączeniu, podziale, reorganizacji lub likwidacji instytutu. Projekt ustawy proponuje dodatkowo przyznać ministrowi możliwość zarządzania likwidacji instytutu naukowego PAN w przypadku otrzymania przez ten instytut kategorii naukowej C w wyniku ewaluacji jakości działalności naukowej. Jest to najniższa kategoria naukowa oznaczająca, że dany podmiot prowadzi działalność naukową na wyjątkowo niskim poziomie. Zatem w ramach PAN, której głównym celem i zadaniem jest prowadzenie działalności naukowej i która zasadniczo nie dekoncentruje swojego potencjału na prowadzeniu innej działalności tak jak uczelnie, które w równej mierze zajmują się działalnością naukową i kształceniem studentów, nie powinny funkcjonować podmioty, które nie są w stanie prowadzić działalności naukowej na co najmniej dobrym poziomie.

Ad. 3. Zmiany w zakresie statusu członka PAN dotyczą przede wszystkim rezygnacji z różnicowania statusu dotychczasowych członków krajowych PAN na członków korespondentów i członków rzeczywistych. Proponuje się jednolitą kategorię członków krajowych i członków zagranicznych. Członkiem krajowym będzie mogła zostać jedynie osoba posiadająca obywatelstwo polskie, a w przypadku zrzeczenia się obywatelstwa polskiego utraci status członka. Członek PAN będzie mógł być pozbawiony statusu członka w razie naruszenia zasad etyki w nauce lub innego naruszenia godności członka PAN, skutkującego utratą autorytetu w środowisku naukowym lub nieposzlakowanej opinii. Proponuje się podniesienie progu wiekowego do otrzymania statusu członka-seniora z 70 lat do 75 lat. Członek-senior będzie mógł brać udział w pracach PAN, z tym że w pracach Zgromadzenia Ogólnego PAN, właściwego wydziału, oddziału, komitetu naukowego i problemowego, rady wydziału oraz rady naukowej instytutu naukowego PAN jedynie z głosem doradczym.

Ad. 4. W zakresie zarządzania mieniem PAN i jej instytutów naukowych proponuje się zmiany dotyczące udzielania zgód na rozporządzanie składnikami tego mienia. W przypadku czynności prawnej Kanclerza PAN w zakresie rozporządzenia składnikami aktywów trwałych PAN o wartości powyżej 500 000 zł do 1 000 000 zł niezbędne będzie uzyskanie zgody ministra, a powyżej 1 000 000 zł – Prezesa Prokuratury Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej. Analogiczne zasady proponuje się wprowadzić w odniesieniu do zarządzania mieniem instytutu naukowego PAN. Powyższe działanie ma na celu dostosowanie wartości składników aktywów trwałych do tendencyjnego wzrostu cen rynkowych nieruchomości według danych z dnia 26 maja 2024 r. przedstawionych przez Polski Instytut Ekonomiczny (PIE) Na rynku pierwotnym, w ujęciu rocznym, ceny wzrosły w pierwszym kwartale średnio o 16%, a na rynku wtórnym – o 21%. Dzieje się tak mimo, że na obu rynkach oferta zwiększyła się o 20%. Natomiast jeżeli chodzi o grunty to w roku 2023 dane wskazują na ok. 20-procentowy wzrost cen gruntów pod zabudowę mieszkaniową w porównaniu do 2022 r. Średnia cena za m² wzrosła w miastach ogółem o ok. 22% r/r, do 128 zł. Znacząco, według autorów opracowania, bo do 141 zł za m² (o 20% r/r) wzrosła cena ziemi pod zabudowę mieszkaniową w miastach grodzkich o liczbie mieszkańców poniżej 200 tys. Ceny działek poza miastami wzrosły zaś o 21% r/r – do 69 zł za m². Biorąc pod uwagę powyższe, rozporządzanie mieniem o wartości mieszczącej się w przedziale 200 000–500 000 zł ma coraz mniejsze znaczenie, zwłaszcza jeżeli chodzi o nieruchomości. Większość rozporządzeń dokonywanych przez PAN będzie mieściła się w przedziale 500 000–1 000 000 zł, dlatego też w przypadku tych transakcji zgody powinien udzielać minister, natomiast transakcje powyżej 1 000 000 zł powinny być obwarowane koniecznością uzyskania zgody Prezesa Prokuratury Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej jako organu wyspecjalizowanego i posiadającego doświadczenie w tego typu sprawach.

Proponuje się także wprowadzić obowiązek uzyskania przez Kanclerza PAN zgody ministra na wyposażenie tworzonego instytutu naukowego z mienia PAN w środki niezbędne do prowadzenia działalności określonej w statucie tego instytutu. Pozwoli to ministrowi, jako organowi nadzoru, zachować kontrolę nad przepływem składników mienia PAN między jej jednostkami.

Ad. 5. Zmiany proponuje się także w zakresie finansów PAN. W obowiązującej ustawie działalność PAN jest finansowana ze środków pochodzących z budżetu państwa i z innych źródeł. Środki pochodzące z budżetu państwa są klasyfikowane w dziale Szkolnictwo wyższe i nauka i ujmowane w części 67 budżetu państwa – Polska Akademia Nauk, której dysponentem jest minister. Prezes PAN wykonuje zadania i kompetencje dysponowania budżetem PAN, jednak jego kompetencje w tym zakresie przenikają się z kompetencjami Kanclerza PAN, stąd kompetencje w sprawach dotyczących budżetu PAN i wyniku finansowego jej działalności proponuje się powierzyć Kanclerzowi PAN. Doprecyzowano ponadto mechanizm współpracy PAN z ministrem w zakresie prac nad projektem planu finansowego PAN. Prezes PAN, po uzyskaniu pozytywnej opinii Prezydium PAN, w trybie określonym dla prac nad projektem ustawy budżetowej, będzie przekazywał ministrowi do zatwierdzenia projekt rocznego planu finansowego PAN oraz planu finansowego w układzie zadaniowym na dany rok budżetowy i na kolejne 3 lata, z uwzględnieniem terminów określanych przez ministra właściwego do spraw finansów publicznych na przedłożenie materiałów do projektu ustawy budżetowej. Zmiany rocznego planu finansowego PAN będą dokonywane w trybie przewidzianym dla sporządzania rocznego planu finansowego.

Projektowana ustawa obejmuje także zmiany o charakterze terminologicznym i dostosowującym. Pierwszy blok zmian tego typu dotyczy zamiany określenia „specjalność naukowa” określeniem „dziedzina nauki i dziedzina sztuki”. Ustawa systemowa, tj. ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2023 r. poz. 742, z późn. zm.) nie posługuje się bowiem pojęciem „specjalności naukowej”, lecz zgodnie z art. 5 ust. 1 pojęciami „dziedziny nauki i dyscypliny naukowej” oraz „dziedzina sztuki i dyscypliny artystyczne”. Zmiany we wszystkich przepisach ustawy, w których do tej pory była mowa o specjalności naukowej, są konsekwencją przypisania zakresu działania poszczególnych wydziałów PAN do konkretnych dziedzin nauki i dziedziny sztuki. Drugi blok zmian w tym zakresie jest związany z likwidacją rad kuratorów i wprowadzeniem w ich miejsce rad wydziałów. Wymagało to zmian terminologicznych na gruncie kilku przepisów ustawy.

Projekt wprowadza również zmiany o charakterze wynikowym i dostosowującym w innych ustawach, tj. w:

- 1) ustawie z dnia 26 czerwca 1997 r. o Międzynarodowym Instytucie Biologii Molekularnej i Komórkowej w Warszawie (Dz. U. z 2020 r. poz. 982);
- 2) ustawie z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. z 2022 r. poz. 2393);
- 3) ustawie z dnia 7 października 1999 r. o języku polskim (Dz. U. z 2021 r. poz. 672, z późn. zm.);
- 4) ustawie z dnia 29 sierpnia 2003 r. o urzędowych nazwach miejscowości i obiektów fizjograficznych (Dz. U. z 2019 r. poz. 1443);
- 5) ustawie z dnia 22 października 2004 r. o jednostkach doradztwa rolniczego (Dz. U. z 2024 r. poz. 76);
- 6) ustawie z dnia 28 lipca 2005 r. o lecznictwie uzdrowiskowym, uzdrowiskach i obszarach ochrony uzdrowiskowej oraz o gminach uzdrowiskowych (Dz. U. z 2023 r. poz. 151, z późn. zm.);
- 7) ustawie z dnia 30 kwietnia 2010 r. o Narodowym Centrum Badań i Rozwoju (Dz. U. z 2022 r. poz. 2279, z późn. zm.);
- 8) ustawie z dnia 30 kwietnia 2010 r. o Narodowym Centrum Nauki (Dz. U. z 2023 r. poz. 153);
- 9) ustawie z dnia 30 kwietnia 2010 r. o instytutach badawczych (Dz. U. z 2024 r. poz. 534).

3. Jak problem został rozwiązany w innych krajach, w szczególności krajach członkowskich OECD/UE?

Rozwiązania proponowane w projekcie stanowią zasadniczo domenę prawa krajowego ze względu na swobodę kształtowania systemu organizacji i finansowania akademii naukowych.

System ten jest na tyle zróżnicowany w poszczególnych krajach, że nie jest możliwe miarodajne porównanie polskich rozwiązań na tle rozwiązań przyjętych w innych krajach. Akademie nauk różnią się celami, metodami działania, formą organizacyjno-prawną, jak również znaczeniem w systemie szkolnictwa wyższego i nauki swoich krajów. Dla zobrazowania poniżej zaprezentowano przykłady akademii z trzech krajów:

1. Dania – Królewska Duńska Akademia Nauk i Literatury, założona w 1742 r., jest organizacją pozarządową działającą w formie spółki. Spółką kieruje zarząd, a reprezentuje ją prezes i sekretarz generalny. Celem Akademii jest wzmocnienie badań podstawowych w Danii oraz wspieranie i promowanie badań interdyscyplinarnych. Odbywa się to przez organizowanie spotkań i cykli wydawniczych, a także współpracę międzynarodową i działalność konsultacyjną. Akademia funkcjonuje jako jednostka współpracy i miejsce spotkań wybitnych naukowców reprezentujących wszystkie dziedziny nauki.
2. Litwa – Litewska Akademia Nauk została założona w 1941 r. Jest państwową instytucją budżetową. Akademia działa na podstawie statutu, który jest ratyfikowany przez Sejm Republiki Litewskiej, oraz innych aktów prawnych. Litewska Akademia Nauk zrzesza najwybitniejszych naukowców litewskich i zagranicznych, których zainteresowania i działalność naukowa są związane z Litwą. Akademia stanowi niezależne zaplecze eksperckie i konsultacyjne Sejmu, Rządu i jego agencji w zakresie badań i szkolnictwa wyższego, kultury, rozwoju społecznego, gospodarki, ochrony środowiska, opieki zdrowotnej, technologii i innych zagadnień. Akademia realizuje umowy o współpracy z 26 uczelniami zagranicznymi i innymi ośrodkami naukowymi. Bierze także udział w projektach finansowanych w ramach funduszy strukturalnych Unii Europejskiej, współpracuje z instytucjami naukowymi, regionami Litwy, przedsiębiorstwami i organizacjami o charakterze biznesowym. Akademia wydaje publikacje naukowe i o charakterze informacyjnym, gości konferencje i seminaria naukowe krajowe i międzynarodowe oraz organizuje wystawy. Litewska Akademia Nauk ma prawo wybierać w drodze otwartego konkursu 120 członków zwyczajnych (poniżej 75. roku życia). Liczba emerytów (powyżej 75. roku życia) i członków zagranicznych nie jest ograniczona. Główne źródła finansowania działalności Akademii stanowią środki pochodzące z budżetu państwa, fundusze strukturalne Unii Europejskiej, otrzymane środki sponsorskie regulowane ustawą o działalności charytatywnej i sponsoringu, środki przekazywane przez fundacje i organizacje krajowe i zagraniczne, dochody z działalności eksperckiej i gospodarczej i inne fundusze. Litewska Akademia Nauk wykorzystuje te środki w trybie określonym przez Rząd. Majątek przekazany przez Państwo Litewskiej Akademii Nauk oraz majątek nabyty przez nią należy do Państwa. Akademia zarządza, użytkuje i rozporządza tym majątkiem w trybie określonym przez akty prawne. Najwyższym kolegialnym organem samorządu Akademii jest Walne Zgromadzenie. Prezes Akademii jest jednoosobowym organem zarządzającym.
3. Norwegia – Norweska Akademia Nauki i Literatury, założona w 1857 r., jest niezależnym, naukowym stowarzyszeniem działającym na rzecz rozwoju nauk przyrodniczych, humanistycznych i społecznych. Reprezentuje norweską naukę wobec zagranicznych akademii i międzynarodowych organizacji naukowych. Zebranie członków jest najwyższym organem Akademii. Zarząd kieruje pracami Akademii. Akademia dysponuje 219 miejscami zwykłymi dla nieemerytowanych członków z Norwegii i 283 dodatkowymi miejscami dla członków zagranicznych. Członkowie są podzieleni na klasę naukową i klasę humanistyczną, z których każda jest podzielona na grupy odpowiadające

dyscyplinom składowym. Akademia – która jest w dużej mierze finansowana ze środków prywatnych, ale otrzymuje również ograniczone dotacje rządowe i dochody w ramach programów sponsorskich – inicjuje i wspiera projekty badawcze, przyznaje granty, organizuje konferencje naukowe oraz publikuje rocznik.

4. Podmioty, na które oddziałuje projekt

Grupa	Wielkość	Źródło danych	Oddziaływanie
PAN	1	ustawa	– zmiana organu nadzorującego, – zmiana struktury organów PAN, – wprowadzenie ścisłego rozgraniczenia kompetencji Prezesa i Kanclerza PAN, – sędowanie części kompetencji Prezesa PAN na Prezydium PAN, – uporządkowanie kwestii dotyczących rozporządzania mieniem PAN, – przekazanie ministrowi pracowników Kancelarii PAN realizujących zadania, które zostaną przejęte przez ministra do realizacji w ramach nadzoru nad PAN, – konieczność uchwalenia nowego statutu PAN i nowego regulaminu wyboru Prezesa, wiceprezesów i niektórych członków Prezydium PAN
członkowie krajowi PAN	310	PAN	– ujednolicenie statusu członka krajowego przez rezygnację z kategorii członków rzeczywistych i członków korespondentów, – możliwość utraty członkostwa w PAN w przypadku zrzeczenia się obywatelstwa polskiego i naruszenia godności członka PAN, skutkującego utratą autorytetu w środowisku naukowym lub nieposzlakowanej opinii
wydziały PAN	5	statut PAN	– uporządkowanie struktury i zadań, – powołanie nowego organu – dziekana (działającego przy pomocy wicedziekana), – zastąpienie rad kuratorów radami wydziałów
instytuty naukowe PAN	69	Zintegrowany System Informacji o Szkolnictwie Wyższym i Nauce POL-on, rejestr instytutów naukowych PAN	– włączenie w skład Prezydium PAN 20 dyrektorów instytutów PAN, – wykluczenie możliwości sprawowania funkcji dyrektora instytutu naukowego PAN dłużej niż przez dwie kolejne kadencje, – możliwość postawienia przez ministra w stan likwidacji w przypadku uzyskania kategorii naukowej C
pomocnicze jednostki naukowe PAN	13	statut PAN	konieczność zmiany statutów pomocniczych jednostek naukowych
inne jednostki organizacyjne PAN	5	statut PAN	– zmiana składu osobowego prezydium oddziału PAN, – zmian składu osobowego i sposobu wyłaniania członków komitetu naukowego PAN, – zwiększenie częstotliwości oceny komitetu naukowego PAN
akademia młodych uczonych	1	ustawa	– zwiększenie maksymalnej liczby członków do 20% maksymalnej liczby członków krajowych PAN, – wprowadzenie przedstawicieli akademii młodych uczonych do Zgromadzenia Ogólnego PAN (wszyscy członkowie), Prezydium PAN (przewodniczący), oddziału PAN (członkowie mający miejsce zamieszkania lub zatrudnienia w danym regionie) i komitetu naukowego (członkowie reprezentujący daną dyscyplinę naukową albo artystyczną)

minister	1	ustawa z dnia 4 września 1997 r. o działach administracji rządowej (Dz. U. z 2022 r. poz. 2512, z późn. zm.)	– realizacja obowiązków w zakresie nadzoru nad PAN, – planowanie i przekazywanie środków finansowych dla części 67 budżetu państwa – Polska Akademia Nauk, – przejęcie od Prezesa Rady Ministrów spraw i dokumentów dotyczących postępowań prowadzonych w trybie nadzoru nad PAN, – przejęcie z Kancelarii Prezesa Rady ministrów i Kancelarii PAN pracowników realizujących zadania, które zostaną przejęte przez ministra do realizacji w ramach nadzoru nad PAN
Prezes Rady Ministrów	1	Konstytucja RP	– przekazanie ministrowi instrumentów nadzoru nad PAN przysługujących dotychczas Prezesowi Rady Ministrów, – przekazanie ministrowi spraw i dokumentów dotyczących postępowań prowadzonych w trybie nadzoru nad PAN, – przekazanie ministrowi pracowników Kancelarii Prezesa Rady Ministrów realizujących zadania, które zostaną przejęte przez ministra do realizacji w ramach nadzoru nad PAN
Narodowe Centrum Badań i Rozwoju	1	ustawa z dnia 30 kwietnia 2010 r. o Narodowym Centrum Badań i Rozwoju (Dz. U. z 2022 r. poz. 2279)	wykluczenie możliwości zasiadania w Radzie Narodowego Centrum Badań i Rozwoju przez dziekanów i wicedziekanów wydziałów PAN
Narodowe Centrum Nauki	1	ustawa z dnia 30 kwietnia 2010 r. o Narodowym Centrum Nauki (Dz. U. z 2023 r. poz. 153)	wykluczenie możliwości zasiadania w Radzie Narodowego Centrum Nauki przez dziekanów i wicedziekanów wydziałów PAN
Rada Główna Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Konferencja Rektorów Akademickich Szkół Polskich, Krajowa Reprezentacja Doktorantów	3	ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce	możliwość delegowania swoich przedstawicieli do komitetów naukowych PAN

5. Informacje na temat zakresu, czasu trwania i podsumowanie wyników konsultacji

Założenia projektu ustawy na wstępnym, koncepcyjnym etapie prac zostały przedstawione władzom PAN.

Projekt ustawy został skierowany do konsultacji publicznych i opiniowania na okres 21 dni.

W ramach opiniowania projekt ustawy otrzymały następujące podmioty:

- 1) Polska Akademia Nauk;
- 2) Konferencja Rektorów Akademickich Szkół Polskich;
- 3) Konferencja Rektorów Uniwersytetów Polskich;
- 4) Konferencja Rektorów Polskich Uczelni Technicznych;
- 5) Konferencja Rektorów Akademickich Uczelni Medycznych;
- 6) Konferencja Rektorów Uczelni Artystycznych;
- 7) Konferencja Rektorów Uczelni Pedagogicznych;
- 8) Konferencja Polonistyk Uniwersyteckich;
- 9) Konferencja Dziekanów Wydziałów Przyrodniczych Uniwersytetów Polskich;
- 10) Narodowe Centrum Nauki;
- 11) Rada Główna Instytutów Badawczych;
- 12) Rada Główna Nauki i Szkolnictwa Wyższego;
- 13) Komitet Polityki Naukowej;
- 14) Krajowa Reprezentacja Doktorantów;
- 15) Centrum Łukasiewicz;

W ramach konsultacji publicznych projekt ustawy otrzymały następujące podmioty:

- 1) Krajowa Sekcja Nauki NSZZ „Solidarność”;
- 2) Konferencja Rektorów Zawodowych Szkół Polskich;
- 3) Konferencja Rektorów Publicznych Uczelni Zawodowych;
- 4) Polska Akademia Umiejętności;
- 5) Fundacja na rzecz Nauki Polskiej;
- 6) „Obywatele Nauki”;
- 7) Rada Szkolnictwa Wyższego i Nauki Związku Nauczycielstwa Polskiego;
- 8) Komitet Kryzysowy Humanistyki Polskiej;
- 9) Narodowa Agencja Wymiany Akademickiej;
- 10) Narodowe Centrum Badań i Rozwoju;
- 11) Niezależny Samorządny Związek Zawodowy „Solidarność”;
- 12) Ogólnopolskie Porozumienie Związków Zawodowych;
- 13) Forum Związków Zawodowych;
- 14) Konfederacja Lewiatan;
- 15) Pracodawcy Rzeczypospolitej Polskiej;
- 16) Związek Rzemiosła Polskiego;
- 17) Związek Pracodawców Business Centre Club;
- 18) Związek Przedsiębiorców i Pracodawców;
- 19) Federacja Przedsiębiorców Polskich.

Wyniki opiniowania i konsultacji publicznych zostaną omówione po ich zakończeniu.

Projekt ustawy został zamieszczony, zgodnie z art. 5 ustawy z dnia 7 lipca 2005 r. o działalności lobbingsowej w procesie stanowienia prawa (Dz. U. z 2017 r. poz. 248), w Biuletynie Informacji Publicznej na stronie podmiotowej Ministra Nauki oraz zgodnie z § 52 uchwały nr 190 Rady Ministrów z dnia 29 października 2013 r. – Regulamin pracy Rady Ministrów (M.P. z 2022 r. poz. 248) w Biuletynie Informacji Publicznej na stronie podmiotowej Rządowego Centrum Legislacji w serwisie Rządowy Proces Legislacyjny.

[illegible]

Dodatkowe informacje, w tym wskazanie źródeł danych i przyjętych do obliczeń założeń	Zakłada się, że wejście w życie projektu nowelizacji ustawy wpłynie na sektor finansów publicznych. Szacunkowe zwiększenie wydatków budżetu państwa w zakresie projektowanych zmian wyniesie około 1 mln zł rocznie. Powyższa kwota zostanie sfinansowana w ramach części 28 – Szkolnictwo wyższe i nauka. Zwiększenie wydatków będzie wymagało ubiegania się o dodatkowe środki z budżetu państwa. Na wskazane powyżej zwiększenie poziomu wydatków składają się miesięczne wynagrodzenia wraz z pochodnymi dla 5 nowych etatów w urzędzie obsługującym ministra. Ponadto planowane jest przeniesienie do urzędu obsługującego ministra 5 etatów z Kancelarii Prezesa Rady Ministrów oraz 5 etatów z Kancelarii PAN. Wskazana liczba etatów zabezpieczy skuteczny i prawidłowy nadzór ministra nad PAN, instytucjami naukowymi PAN oraz jednostkami pomocniczymi PAN. Przekazanie uprawnień nadzorczych do kompetencji ministra spowoduje przeniesienie, na mocy rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów wydanego na podstawie art. 4 projektu ustawy, planowanych dochodów i wydatków budżetowych, w tym wynagrodzeń, między częściami (z części 16 budżetu państwa – Kancelaria Prezesa Rady Ministrów do części 28 budżetu państwa – Szkolnictwo wyższe i nauka), a także między działami i rozdziałami budżetu państwa. Ponadto niezbędne będzie również dokonanie przeniesienia środków na wynagrodzenia z części 67 budżetu państwa – Polska Akademia Nauk do części 28 – Szkolnictwo wyższe i nauka w zakresie 5 etatów przenoszonych z Kancelarii PAN do urzędu obsługującego ministra. Zgodnie z ustawą minister pełni nadzór nad gospodarką finansową PAN. Zgodnie z projektem ustawy kompetencje nadzorcze nad PAN, jej jednostkami naukowymi oraz innymi jednostkami organizacyjnymi przejdą na ministra. Oznacza to, że oprócz PAN nadzorem ministra zostanie objęte: – 69 instytutów naukowych PAN, – 13 jednostek pomocniczych, w tym 6 zagranicznych stacji naukowych, – 5 innych jednostek organizacyjnych (Zakład Działalności Pomocniczej PAN, Zakład Doświadczalny PAN w Kórniku, Dom Pracy Twórczej, Dom Seniora PAN, Dom Zjazdów i Konferencji PAN w Jabłonie). W konsekwencji, w celu prawidłowego i skutecznego sprawowania nadzoru przez ministra przyjęto liczbę etatów wykazaną powyżej.
---	--

7. Wpływ na konkurencyjność gospodarki i przedsiębiorczość, w tym funkcjonowanie przedsiębiorców oraz na rodzinę, obywateli i gospodarstwa domowe

		Skutki						
Czas w latach od wejścia w życie zmian		0	1	2	3	5	10	Łącznie (0–10)
W ujęciu pieniężnym (w mln zł, ceny stałe z 2023 r.)	duże przedsiębiorstwa	0	0	0	0	0	0	
	sektor mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw	0	0	0	0	0	0	
	rodzina, obywatele oraz gospodarstwa domowe	0	0,522	0,522	0,522	0,522	0,522	5,22
	osoby niepełnosprawne i osoby starsze	0	0	0	0	0	0	
W ujęciu niepieniężnym	duże przedsiębiorstwa	-						
	sektor mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw	-						
	rodzina, obywatele oraz gospodarstwa domowe	-						
	osoby niepełnosprawne i osoby starsze	-						
Niemierzalne	(dodaj/usuń)	-						

Dodatkowe informacje, w tym wskazanie źródeł danych i przyjętych do obliczeń założeń		Wejście w życie ustawy nie będzie miało wpływu na konkurencyjność gospodarki i przedsiębiorczość, w tym funkcjonowanie przedsiębiorców, oraz na sytuację ekonomiczną i społeczną rodziny, obywateli i gospodarstw domowych, a także osób z niepełnosprawnością i osób starszych.	
8. Zmiana obciążeń regulacyjnych (w tym obowiązków informacyjnych) wynikających z projektu			
☐ nie dotyczy			
Wprowadzane są obciążenia poza bezwzględnie wymaganymi przez UE (szczegóły w odwróconej tabeli zgodności).		☐ tak ☐ nie ☒ nie dotyczy	
☐ zmniejszenie liczby dokumentów ☒ zmniejszenie liczby procedur ☒ skrócenie czasu na załatwienie sprawy ☐ inne: ...		☐ zwiększenie liczby dokumentów ☐ zwiększenie liczby procedur ☐ wydłużenie czasu na załatwienie sprawy ☐ inne: ...	
Wprowadzane obciążenia są przystosowane do ich elektronizacji.		☐ tak ☐ nie ☒ nie dotyczy	
Komentarz: Zmniejszenie obciążeń regulacyjnych będzie wynikiem przeniesienia w całości kompetencji nadzorczych nad działalnością PAN, jej jednostkami naukowymi oraz innymi jednostkami organizacyjnymi z Prezesa Rady Ministrów na ministra. Obowiązująca ustawa w sposób nieprecyzyjny reguluje kwestię nadzoru nad działalnością PAN, powierzając częściowe kompetencje w tym zakresie Prezesowi Rady Ministrów oraz ministrowi. Brak przy tym jasnego wskazania zakresu działania organów nadzoru, kryteriów nadzoru, a także właściwie skonstruowanych kompetencji. Taki dualizm w zakresie nadzoru negatywnie wpływa na sprawność działania PAN i jej instytutów, w tym utrudnia procesy decyzyjne. Ponadto zmniejszy się liczba postępowań w sprawie wyrażenia zgody na rozporządzanie mieniem PAN i instytutów naukowych PAN w związku z rezygnacją z obowiązku uzyskiwania zgody na rozporządzanie mieniem o wartości od 200 000 zł do 500 000 zł.			
9. Wpływ na rynek pracy			
Wejście w życie ustawy nie spowoduje wpływu na rynek pracy.			
10. Wpływ na pozostałe obszary			
☐ środowisko naturalne ☐ sytuacja i rozwój regionalny ☐ inne: ...		☐ demografia ☒ mienie państwowe ☐ informatyzacja ☐ zdrowie	
Omówienie wpływu		Projektowana ustawa będzie miała wpływ na uporządkowanie zasad gospodarowania mieniem PAN, w tym udzielania zgód na rozporządzanie tym mieniem.	
11. Planowane wykonanie przepisów aktu prawnego			
Proponuje się, aby projektowana ustawa, co do zasady, weszła w życie z dniem 1 stycznia 2025 r. Po wejściu w życie ustawy w kolejnych tygodniach będzie trwał proces wyłaniania nowych organów PAN i jej jednostek organizacyjnych, który rozpocznie się od zwołania przez dotychczasowego Prezesa PAN sesji Zgromadzenia Ogólnego PAN w nowym składzie, rozszerzonym o członków akademii młodych uczonych i dyrektorów instytutów naukowych PAN, podczas którego zostanie uchwalony nowy statut PAN i regulamin wyboru Prezesa i wiceprezesów PAN oraz członków Prezydium PAN pochodzących z wyboru, tj. 16 członków krajowych i po 4 dyrektorów instytutów naukowych z każdego wydziału PAN. W dalszej kolejności będą powoływane kolejne organy PAN i jej jednostek organizacyjnych. Postępowania w sprawie udzielenia zgód na czynności w zakresie rozporządzania mieniem PAN i jej instytutów naukowych wszczęte przed dniem wejścia w życie projektowanej ustawy będą się toczyły na zasadach dotychczasowych, z tym że postępowania toczące się do dnia wejścia w życie projektowanej ustawy przed Prezesem Rady Ministrów będą kontynuowane przed ministrem. Natomiast postępowania w sprawie tworzenia, łączenia, podziału, reorganizacji, likwidacji i postawienia w stan upadłości instytutów naukowych PAN wszczęte i niezakończone do dnia wejścia w życie niniejszej ustawy będą się toczyły do czasu ich zakończenia przed Prezesem PAN. W terminie 30 dni od dnia wejścia w życie ustawy składy rad naukowych instytutów naukowych PAN zostaną uzupełnione o przedstawicieli ministra i akademii młodych uczonych. Z dniem wejścia w życie projektowanej ustawy: – pracownicy zatrudnieni w Kancelarii Prezesa Rady Ministrów i w Kancelarii PAN, realizujący zadania, które zostaną przekazane ministrowi, staną się pracownikami urzędu obsługującego ministra, – minister przejmie dotychczasowe prawa i obowiązki Prezesa Rady Ministrów wynikające z nadzoru nad PAN i jej jednostkami organizacyjnymi oraz dokumentację dotyczącą spraw i postępowań prowadzonych przed Prezesem Rady Ministrów w związku ze sprawowanym nadzorem.			

12. W jaki sposób i kiedy nastąpi ewaluacja efektów projektu oraz jakie mierniki zostaną zastosowane?

Projektowana nowelizacja ustawy przewiduje istotne zmiany w nadzorze nad działalnością PAN i jej instytutów naukowych. Przeniesienie kompetencji nadzorczych z Prezesa Rady Ministrów na ministra ma na celu usprawnienie bieżącej oceny działalności PAN. Proces ten będzie realizowany przez kilka kluczowych działań, które mają na celu zapewnienie efektywności i skuteczności reformy.

Sposób i termin ewaluacji efektów projektu:

- 1) okres przejściowy i przygotowania do ewaluacji:
 - po wejściu w życie nowelizacji ustawy przewidziany jest okres przejściowy, w trakcie którego zostaną opracowane szczegółowe procedury i wytyczne dotyczące nowego systemu nadzoru nad PAN oraz ewaluacji jej działalności,
 - minister, w porozumieniu z organami PAN, przygotuje plan ewaluacji oraz określi ramy czasowe dla jego realizacji;
- 2) początkowa ocena nastąpi po upływie jednego roku od wdrożenia planu ewaluacji, będzie to wstępna analiza mająca na celu identyfikację ewentualnych problemów oraz ocenę pierwszych wyników zmian;
- 3) regularne raportowanie i monitorowanie:
 - ewaluacja efektów reformy będzie prowadzona regularnie, co dwa lata; regularne raporty będą przygotowywane przez specjalnie powołaną komisję ewaluacyjną, składającą się z przedstawicieli urzędu obsługującego ministra i PAN oraz niezależnych ekspertów,
 - wyniki raportów będą publikowane i udostępniane opinii publicznej.

Mierniki ewaluacji:

- 1) kategoria naukowa instytutów naukowych PAN – analiza zmian w kategoriach naukowych instytutów naukowych PAN pozwoli ocenić, czy wprowadzone zmiany przyczyniły się do poprawy jakości prowadzonych badań naukowych i prac rozwojowych; kluczowym kryterium będzie tu wzrost w porównaniu do lat ubiegłych, czyli porównanie obecnych wyników z wynikami sprzed projektowanej zmiany;
- 2) publikacje naukowe i cytowania – liczba i jakość publikacji naukowych, a także ich cytowalność w międzynarodowych bazach danych będą kluczowymi wskaźnikami oceny działalności naukowej instytutów naukowych PAN; ocena będzie brała pod uwagę wzrost liczby publikacji i cytowań w porównaniu do lat ubiegłych;
- 3) projekty badawcze i granty – skuteczność w pozyskiwaniu krajowych i międzynarodowych grantów badawczych oraz udział w prestiżowych projektach badawczych będą istotnym elementem oceny, szczególna uwaga zostanie zwrócona na wzrost liczby pozyskanych grantów w porównaniu do poprzednich lat;
- 4) współpraca międzynarodowa – w tym zakresie będą brane pod uwagę liczba wspólnych projektów badawczych realizowanych we współpracy z zagranicznymi instytucjami oraz mobilność naukowców, ważnym wskaźnikiem będzie też wzrost liczby projektów międzynarodowych w porównaniu do lat poprzednich;
- 5) wdrożenia i innowacje – liczba wdrożonych innowacji oraz praktycznych zastosowań wyników badań naukowych w gospodarce i życiu społecznym będzie miernikiem oceny wpływu działalności PAN na otoczenie zewnętrzne, analiza będzie obejmowała wzrost liczby wdrożeń i innowacji w porównaniu do lat poprzednich
- 6) opinie i satysfakcja – opinie pracowników naukowych PAN oraz ich satysfakcja z warunków pracy i możliwości rozwoju zawodowego będą badane regularnie w formie ankiet i wywiadów; kluczowym wskaźnikiem będzie wzrost poziomu satysfakcji w porównaniu do lat poprzednich.

Wzrost w porównaniu do lat ubiegłych:

Ocena efektów projektowanych zmian będzie szczególnie ukierunkowana na identyfikację pozytywnych zmian w kluczowych obszarach działalności PAN w porównaniu do okresu sprzed wprowadzenia nowelizacji. Porównanie wyników z lat poprzednich pozwoli na:

- ocenę dynamiki zmian: czy wprowadzone zmiany przyczyniły się do wzrostu jakości i efektywności badań naukowych w instytutach naukowych PAN?
- identyfikację trendów: czy widoczne są stałe, pozytywne trendy w kategoriach naukowych, liczbie publikacji naukowych, cytowań, pozyskanych grantów, współpracy międzynarodowej, wdrożeniach innowacji oraz poziomie satysfakcji pracowników?
- wyciąganie wniosków: Jakie konkretne działania przyniosły najlepsze rezultaty i mogą być dalej rozwijane?

Dzięki zastosowaniu powyższych działań i mierników proces ewaluacji efektów nowelizacji ustawy będzie wszechstronny, transparentny i pozwoli na dokładną ocenę skuteczności wprowadzonych zmian. Możliwe będzie także bieżące dostosowywanie działań w celu dalszego doskonalenia funkcjonowania PAN i jej instytutów naukowych, z wyraźnym naciskiem na wzrost w porównaniu do lat ubiegłych.

13. Załączniki (istotne dokumenty źródłowe, badania, analizy itp.)

Brak